

รักษาลิ้นหัวใจตีบผู้สูงอายุ ไม่ต้องผ่าตัดใหญ่

ผศ.นพ.ปริญญา สากิยลักษณ์

ศัลยแพทย์ด้านทรวงอกและหัวใจ

Faculty of Medicine Siriraj Hospital

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

จากความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุข ทำให้ประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันอุบัติการณ์ของโรคที่เกิดจากความเสื่อมของอวัยวะต่างๆ ก็เพิ่มขึ้น รวมถึงโรคลิ้นหัวใจตีบที่เกิดจากการเสื่อมสภาพของลิ้นหัวใจ ฉะนั้นการดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและคงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพที่ดีนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญ

รู้จักลิ้นหัวใจตีบ

ในอดีตมักพบว่าโรคลิ้นหัวใจตีบ เกิดจากโรครูห์มาติค ซึ่งผู้ป่วยส่วนใหญ่จะมีอายุไม่มาก แต่ในปัจจุบันโรคนี้นักเกิดจากการเสื่อมสภาพของลิ้นหัวใจ ยิ่งผู้ป่วยมีอายุมากขึ้นเท่าไร อุบัติการณ์ของโรคลิ้นหัวใจตีบก็จะสูงขึ้นเท่านั้น

ลิ้นหัวใจ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของหัวใจ ในขณะที่หัวใจกำลังบีบตัวเมื่อเลือดไหลผ่านออกไป ลิ้นหัวใจจะปิดไม่ให้เลือดไหลย้อนกลับมา จึงทำหน้าที่เสมือนประตูปิด/เปิดควบคุมให้เลือดในหัวใจไหลไปทิศทางเดียวสู่ปอดเพื่อฟอกออกซิเจน แล้วไหลกลับสู่ระบบโลหิตอีกครั้ง เมื่อมีปัญหาของลิ้นหัวใจรั่วเลือดจะไหลย้อนกลับมา แต่ถ่าลิ้นหัวใจตีบเลือดจะไหลผ่านลิ้นหัวใจได้ลำบาก ในผู้สูงอายุสาเหตุเกิดจากความเสื่อมของร่างกาย เนื่องจากลิ้นหัวใจเป็นอวัยวะที่เคลื่อนไหวและรับแรงดันจากเลือดตลอดเวลา ดังนั้นจึงเกิดการเสื่อมขึ้นอาจมีหินปูนเกาะที่ลิ้นหัวใจ ทำให้ลิ้นหัวใจหนาขึ้นและเปิดได้น้อยลง ผู้ป่วยจะเกิดอาการเหนื่อยง่าย เจ็บหน้าอก ใจสั่น ขาบวม ตามมาด้วยหัวใจเต้นผิดจังหวะ เสียงฟู่บริเวณลิ้นหัวใจ จนถึงขั้นเป็นลมหมดสติบ่อย ๆ ยิ่งลิ้นหัวใจตีบมากหัวใจก็ยิ่งไม่สามารถจะบีบเลือดออกสู่ร่างกายได้ ทำให้เกิดภาวะเลือดคั่งและหัวใจล้มเหลวในที่สุด หรือภาวะน้ำท่วมปอดนั่นเอง โดยสถิติแล้วเมื่อผู้ป่วยโรคลิ้นหัวใจตีบมีสภาวะหัวใจล้มเหลว จะมีโอกาสเสียชีวิตภายใน 2 ปี สูงถึง 50%

การรักษา

สำหรับวิธีการรักษานั้น วิธีการรักษาโรคลิ้นหัวใจตีบที่เป็นมาตรฐานทั่วโลกคือ การผ่าตัดเปลี่ยนลิ้นหัวใจ เป็นการรักษาที่ได้ผลดีเยี่ยม ผู้ป่วยมีโอกาสเสียชีวิตเพียง 1-2% เท่านั้น อย่างไรก็ตามยังมีผู้ป่วยโรคลิ้นหัวใจตีบรุนแรงจำนวนหนึ่ง ที่ไม่เหมาะกับการผ่าตัดเปลี่ยนลิ้นหัวใจ เช่น ผู้ป่วยที่มีอายุมาก ๆ หรือผู้ที่เคยได้รับการผ่าตัดในช่องอกมาก่อน รวมทั้งผู้ที่มีโรคประจำตัวหลายโรค ผู้ป่วย

เหล่านี้จะมีโอกาสเสียชีวิตจากการผ่าตัดเปลี่ยนลิ้นหัวใจได้สูงถึง 20% หรือมากกว่า เป็นเหตุให้ผู้ป่วยหลายรายมักจะไม่ได้รับการส่งต่อไปยังศัลยแพทย์หรือหมอผ่าตัด หรือไม่ก็ถูกปฏิเสธการผ่าตัดไปเสียก่อน เนื่องจากมีความเสี่ยงสูงเพราะหัวใจที่ต้องบีบเลือดผ่านลิ้นหัวใจที่ตีบจะค่อย ๆ ล้มเหลว และผู้ป่วยจะเสียชีวิตในที่สุด

นายินดีที่วิทยาการทางการแพทย์ปัจจุบัน สามารถช่วยเหลือผู้ป่วยลิ้นหัวใจตีบรุนแรงกลุ่มนี้ให้รอดชีวิตได้ ด้วยการใส่ลิ้นหัวใจเทียมผ่านสายสวนเข้าไปแทนที่ลิ้นเดิมที่เสื่อมสภาพโดยไม่ต้องผ่าตัดใหญ่ ซึ่งแตกต่างจากวิธีผ่าตัดที่ใช้กันในปัจจุบัน คือต้องดมยาสลบ ผ่าตัดเปิดกระดูกหน้าอกแล้วใช้เครื่องปอดหัวใจเทียมทำงานแทนหัวใจกับปอด ซึ่งระหว่างที่ศัลยแพทย์ตัดลิ้นหัวใจเก่าออกและเย็บลิ้นหัวใจเทียมเข้าไปแทนที่จะใช้เวลาประมาณ 3-4 ชั่วโมง และอยู่โรงพยาบาลพักฟื้นประมาณ 7-10 วันถ้าไม่มีโรคแทรกซ้อนเกิดขึ้น

ส่วนวิธีการใหม่จะใส่ลิ้นหัวใจเทียมผ่านสายสวน โดยจะนำลิ้นหัวใจเทียมแบบใหม่ที่ทำจากเนื้อเยื่อ และได้รับการออกแบบให้สามารถหดและขยายตัวได้มาใส่ที่ปลายของสายสวน จากนั้นใช้สายสวนนำลิ้นหัวใจเทียมเข้าไปอยู่ระหว่างลิ้นหัวใจเดิม แล้วจึงทำการขยายลิ้นหัวใจเทียมด้วยบัลลูนให้ขยายใหญ่ขึ้นคล้าย ๆ กับการกางร่ม ลิ้นหัวใจเทียมที่กางขยายออกจะเข้าไปแทนที่ลิ้นหัวใจเดิมที่เสื่อมสภาพแล้ว ซึ่งวิธีการใส่สายสวนสามารถใส่ผ่านขาหนีบ หรือในกรณีที่เส้นเลือดบริเวณขาหนีบเล็กเกินไป จะใส่ผ่านแผลเล็กที่ชายโครงเข้าไปทางปลายหัวใจโดยตรงโดยไม่ต้องผ่าตัดเปิดกระดูกหน้าอก ไม่ต้องใช้เครื่องปอดหัวใจเทียมและไม่ต้องหยุดหัวใจ ทั้งหมดนี้ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงเท่านั้น อีกทั้งผู้ป่วยพักรักษาตัวในโรงพยาบาลประมาณ 4-5 วัน

และสำหรับวิธีใหม่นี้ คณะแพทยศิริราชได้ทำการใส่ลิ้นหัวใจเทียมผ่านสายสวนในผู้ป่วยไปแล้ว 2 ราย เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2552 นับเป็นผู้ป่วยรายแรกและรายที่สองของประเทศไทย และเป็นรายที่ 14 และ 15 ของเอเชีย ซึ่งขณะนี้ก็มีเพียงประเทศสิงคโปร์และญี่ปุ่นเท่านั้นที่ใช้วิธีนี้ และในเดือนมีนาคม 2553 จะมีผู้ป่วยเข้ารับการใส่ลิ้นหัวใจเทียมผ่านสายสวนเพิ่มอีก 3 ราย

อย่างไรก็ตาม แม้การใส่ลิ้นหัวใจเทียมแบบใหม่ผ่านสายสวนจะเป็นวิธีที่ดี แต่ขณะนี้ยังมีราคาแพง ฉะนั้นผู้ป่วยที่จำเป็นต้องใช้ลิ้นหัวใจแบบใหม่นี้ แต่ไม่สามารถเสียค่าใช้จ่ายได้ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ม.มหิดล ได้จัดตั้ง “กองทุนรักษาลิ้นหัวใจด้วยสายสวนเพื่อผู้ป่วยสูงอายุ” ซึ่งผู้มีจิตศรัทธาสามารถบริจาคเงินเข้ากองทุนเพื่อนำมาซื้อลิ้นหัวใจให้แก่ผู้ป่วยสูงอายุยากไร้ได้ทุกวัน ที่ศิริราชมูลนิธิ ตึกมหิดลบำเพ็ญ ชั้น1 โรงพยาบาลศิริราช โทร.02 419 7658-60

โรคนี้ถือเป็นภัยเงียบ ถ้าเป็นเพียงเล็กน้อยจะไม่แสดงอาการ จนกว่าหัวใจจะทนรับกับปริมาณเลือดที่เพิ่มสูงขึ้นไม่ได้ ทำให้เกิดภาวะหัวใจล้มเหลวตามมาและเสียชีวิตในที่สุด หากไม่ได้รับการรักษาทันท่วงที